

Кримінальний процес та криміналістика

УДК 343.9:615.1:355.01(477)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.20041294>

Кримінологічна характеристика фальсифікації лікарських засобів в Україні: детермінанти та сучасні тенденції в умовах військової агресії

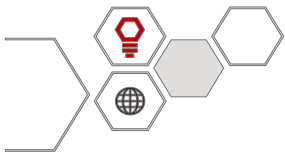
Шепілов Олексій Олександрович,

аспірант, Державний податковий університет, Україна,

<https://orcid.org/0009-0004-0326-0964>

Прийнято: 13.04.2026 | Опубліковано: 30.04.2026

Анотація. У статті здійснено комплексний кримінологічний аналіз фальсифікації лікарських засобів та їх незаконного обігу в Україні з урахуванням сучасних викликів, зумовлених військовою агресією та трансформацією соціально-економічних відносин. Обґрунтовано, що в умовах воєнного стану зазначений вид злочинності набуває нових форм і характеризується підвищеним рівнем латентності, організованості та транснаціональності. Проаналізовано основні детермінанти фальсифікації лікарських засобів, серед яких виокремлено економічні (дефіцит окремих препаратів, зростання попиту на медикаменти, зниження купівельної спроможності населення), організаційно-управлінські (недостатній контроль за обігом гуманітарної допомоги, прогалини у державному регулюванні фармацевтичного ринку), а також соціально-психологічні чинники (зростання рівня тривожності населення, підвищена довіра до неофіційних каналів збуту). Особливу увагу приділено аналізу сучасних тенденцій поширення фальсифікованих лікарських засобів, зокрема активізації їх реалізації через

мережу Інтернет, використанню логістичних каналів гуманітарної допомоги та залученню організованих злочинних груп до відповідної протиправної діяльності.

Визначено кримінологічний портрет осіб, які вчиняють такі правопорушення, а також окреслено особливості віктимологічної характеристики потерпілих. Доведено, що фальсифікація лікарських засобів становить реальну загрозу не лише економічній безпеці держави, але й життю та здоров'ю населення, особливо в умовах обмеженого доступу до якісної медичної допомоги. На підставі проведеного дослідження сформульовано пропозиції щодо вдосконалення системи запобігання зазначеному виду злочинності, зокрема шляхом посилення міжвідомчої координації, впровадження сучасних цифрових механізмів контролю за обігом лікарських засобів, а також гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами у сфері протидії фальсифікації медичної продукції.

Ключові слова: фальсифікація лікарських засобів; кримінологічна характеристика; детермінанти злочинності; воєнний стан; фармацевтичний ринок; незаконний обіг; запобігання злочинності.

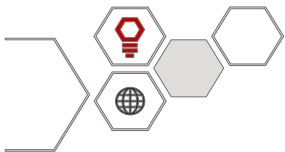
**Criminal characteristics of medicine counterfeit in Ukraine:
determinants and current trends in the conditions of military aggression**

Oleksiy Shepilov,

postgraduate student, State Tax University, Ukraine,

<https://orcid.org/0009-0004-0326-0964>

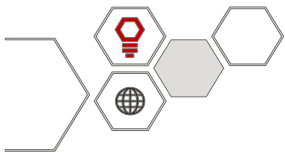
Abstract. The article provides a comprehensive criminological analysis of the counterfeiting of medicines and their illegal circulation in Ukraine, taking into account modern challenges caused by military aggression and the transformation of

socio-economic relations. It is substantiated that under martial law, this type of crime takes on new forms and is characterized by an increased level of latency, organization, and transnationality. The main determinants of counterfeiting of medicines are analyzed, including economic (shortage of certain drugs, increased demand for medicines, decreased purchasing power of the population), organizational and managerial (insufficient control over the circulation of humanitarian aid, gaps in state regulation of the pharmaceutical market), and socio-psychological factors (increased level of anxiety among the population, increased trust in unofficial sales channels). Particular attention is paid to the analysis of current trends in the distribution of counterfeit medicines, in particular, the intensification of their sale via the Internet, the use of logistical channels of humanitarian aid and the involvement of organized criminal groups in relevant illegal activities.

The criminological portrait of persons who commit such offenses is determined, and the features of the victimological characteristics of the victims are outlined. It is proven that counterfeiting of medicines poses a real threat not only to the economic security of the state, but also to the life and health of the population, especially in conditions of limited access to quality medical care. Based on the research, proposals are formulated to improve the system for preventing this type of crime, in particular by strengthening interdepartmental coordination, implementing modern digital mechanisms for controlling the circulation of medicines, as well as harmonizing national legislation with international standards in the field of combating counterfeiting of medical products.

Keywords: counterfeiting of medicines; criminological characteristics; determinants of crime; martial law; pharmaceutical market; illicit trafficking; crime prevention.

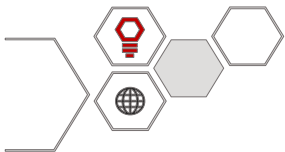

Обґрунтування актуальності обраної теми. Актуальність дослідження фальсифікації лікарських засобів в Україні зумовлена комплексом взаємопов'язаних факторів правового, соціально-економічного та безпекового характеру, які суттєво загострилися в умовах військової агресії. Повномасштабна війна спричинила трансформацію фармацевтичного ринку, порушення логістичних ланцюгів постачання медикаментів, зростання попиту на життєво необхідні препарати, а також активізацію гуманітарних потоків. У сукупності це створило сприятливе середовище для поширення фальсифікованих лікарських засобів та розвитку відповідних кримінальних практик.

Особливу небезпеку становить те, що обіг фальсифікованих лікарських засобів посягає не лише на економічні інтереси держави та суб'єктів господарювання, але й безпосередньо загрожує життю та здоров'ю населення, що в умовах воєнного стану набуває критичного значення. Обмежений доступ до якісної медичної допомоги, переміщення значної кількості осіб, перевантаження системи охорони здоров'я та зниження платоспроможності громадян зумовлюють підвищену вразливість населення до придбання фальсифікованої продукції через неофіційні канали збуту, зокрема в мережі Інтернет.

Додатковим чинником актуалізації проблеми є недостатня ефективність існуючих механізмів державного контролю за обігом лікарських засобів, фрагментарність міжвідомчої взаємодії, а також наявність прогалин у правовому регулюванні, що ускладнює виявлення, документування та припинення відповідних кримінальних правопорушень. Умови воєнного стану також об'єктивно обмежують можливості контролюючих і правоохоронних органів, що призводить до зростання латентності таких злочинів.

Водночас слід відзначити, що сучасні тенденції розвитку злочинності у цій сфері характеризуються її організованістю, транснаціональністю та

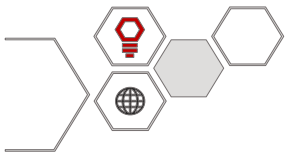
використанням новітніх цифрових технологій, що потребує оновлення кримінологічних підходів до її дослідження. Особливої уваги потребує аналіз детермінант фальсифікації лікарських засобів саме в умовах військової агресії, оскільки традиційні чинники злочинності трансформуються під впливом воєнних ризиків, гуманітарних криз та змін у структурі економічних відносин.

Незважаючи на наявність окремих наукових праць, присвячених проблемам незаконного обігу лікарських засобів, питання комплексної кримінологічної характеристики фальсифікації медикаментів з урахуванням сучасних викликів воєнного часу залишаються недостатньо розробленими. Відсутність системного підходу до визначення детермінант, тенденцій та ефективних механізмів запобігання знижує результативність державної політики у цій сфері.

Отже, потреба у ґрунтовному науковому осмисленні фальсифікації лікарських засобів як соціально небезпечного явища, що трансформується в умовах військової агресії, зумовлює актуальність обраної теми дослідження та визначає її теоретичне і практичне значення для вдосконалення кримінологічних засад протидії відповідному виду злочинності в Україні.

Метою є комплексне кримінологічне дослідження фальсифікації лікарських засобів в Україні з урахуванням специфіки умов військової агресії, що передбачає визначення її сучасних детермінант, виявлення основних тенденцій поширення та трансформації відповідного виду злочинності, а також формування науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення системи запобігання обігу фальсифікованих лікарських засобів.

Для досягнення поставленої мети передбачається вирішення таких взаємопов'язаних завдань: здійснити узагальнення наукових підходів до розуміння фальсифікації лікарських засобів як кримінологічного явища; охарактеризувати сучасний стан і структуру цієї злочинності в Україні; визначити та систематизувати її ключові детермінанти в умовах воєнного

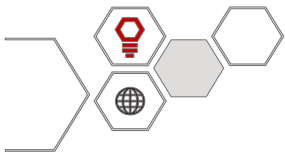

стану; проаналізувати новітні тенденції та способи вчинення відповідних кримінальних правопорушень, зокрема з урахуванням цифровізації фармацевтичного ринку та використання гуманітарних каналів постачання; окреслити кримінологічний портрет осіб, причетних до фальсифікації лікарських засобів, а також віктимологічні особливості потерпілих; сформулювати напрями підвищення ефективності державної політики у сфері протидії цьому виду злочинності, зокрема шляхом удосконалення міжвідомчої взаємодії, впровадження сучасних механізмів контролю та адаптації національного законодавства до міжнародних стандартів.

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному кримінологічному аналізі фальсифікації лікарських засобів в Україні в умовах військової агресії. Вперше обґрунтовано трансформацію цього явища під впливом воєнних факторів, цифровізації та гуманітарних процесів. Удосконалено підхід до систематизації його детермінант із виокремленням економічних, організаційних і цифрових чинників. Набули подальшого розвитку положення щодо тенденцій поширення та напрямів запобігання цьому виду злочинності.

Проблематика фальсифікації лікарських засобів та їх незаконного обігу є предметом міждисциплінарних досліджень, що охоплюють кримінально-правовий, кримінологічний, криміналістичний і фармацевтичний напрями. У вітчизняній науковій доктрині вагомий внесок у дослідження правових аспектів цієї проблеми зроблено, зокрема, у монографічній праці І. А. Коваленка, де комплексно розкрито кримінально-правову характеристику фальсифікації лікарських засобів, визначено об'єктивні та суб'єктивні ознаки відповідних кримінальних правопорушень, а також окреслено проблеми кваліфікації [1].

Окремі аспекти протидії обігу фальсифікованих лікарських засобів висвітлено у працях українських учених-фармацевтів та медиків, які

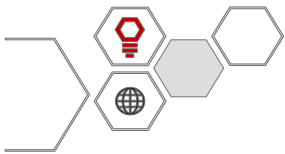
акцентують увагу на масштабності цієї загрози для здоров'я населення та системи охорони здоров'я загалом. Зокрема, дослідники підкреслюють, що поширення фальсифікованих препаратів має тенденцію до зростання в умовах глобалізації та розвитку електронної комерції, що значно ускладнює контроль за їх обігом [2]. Також у наукових роботах аналізуються технологічні та організаційні засоби протидії фальсифікації, включаючи впровадження інноваційних методів маркування та ідентифікації лікарських засобів [3].

Криміналістичний аспект дослідження цієї проблематики розкрито у працях, присвячених особливостям розслідування відповідної категорії кримінальних правопорушень. У них визначено типові способи вчинення фальсифікації лікарських засобів, слідову картину, а також охарактеризовано особу правопорушника та специфіку доказування у таких провадженнях [4]. Значна увага приділяється питанням взаємодії правоохоронних органів із контролюючими установами у сфері обігу лікарських засобів, що визнається одним із ключових факторів ефективності протидії цим злочинам [5].

Питання нормативно-правового забезпечення протидії фальсифікації лікарських засобів досліджуються у працях, спрямованих на аналіз ефективності чинного законодавства України. Науковці відзначають наявність певних прогалин і колізій у правовому регулюванні, що негативно впливають на ефективність запобігання та протидії цьому виду злочинності [6].

Водночас у сучасній науковій літературі недостатньо уваги приділено комплексному кримінологічному аналізу фальсифікації лікарських засобів саме в умовах військової агресії. Хоча окремі дослідження вказують на зростання суспільної небезпеки цього явища та його вплив на безпеку пацієнтів і довіру до медичної системи [7], питання трансформації детермінант і тенденцій цієї злочинності під впливом воєнних факторів залишаються недостатньо розкритими.

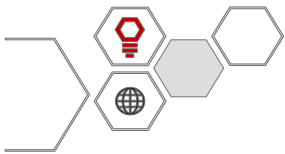

Зазначені наукові підходи формують важливе теоретичне підґрунтя для дослідження проблеми фальсифікації лікарських засобів, однак переважна більшість із них має галузевий або описовий характер і не враховує комплексної трансформації цього явища в умовах військової агресії. Зокрема, у міжнародних та вітчизняних дослідженнях недостатньо розкрито вплив воєнних факторів, гуманітарних процесів та цифровізації на зміну детермінант і механізмів поширення фальсифікованих лікарських засобів. Це зумовлює необхідність формування інтегрованого кримінологічного підходу, який поєднує правовий, організаційний та технологічний аналіз.

Методологічну основу дослідження становить комплекс загальнонаукових і спеціально-наукових методів пізнання, зокрема системний підхід, що дозволив розглянути фальсифікацію лікарських засобів як складне багатофакторне кримінологічне явище. Використано методи аналізу та синтезу - для узагальнення наукових підходів і визначення детермінант цього виду злочинності; порівняльно-правовий метод - для дослідження міжнародного досвіду та стандартів протидії; статистичний і аналітичний методи - для оцінки сучасних тенденцій на основі даних міжнародних організацій (WHO, OECD, EU, Interpol). Кримінологічний метод застосовано для характеристики структури, динаміки, детермінант і суб'єктного складу відповідних правопорушень. Комплексне використання зазначених методів забезпечило обґрунтованість отриманих результатів та їх відповідність сучасним науковим підходам.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на наявність значного наукового доробку у сфері дослідження фальсифікації лікарських засобів, низка ключових аспектів цієї проблематики залишається недостатньо розкритою, особливо в умовах військової агресії та пов'язаних із нею трансформацій суспільних відносин. Передусім слід відзначити відсутність комплексного кримінологічного підходу до аналізу

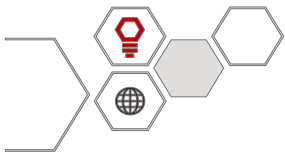

фальсифікації лікарських засобів як самостійного соціально небезпечного явища, що функціонує в умовах воєнного стану та зазнає суттєвих змін під впливом кризових факторів.

У сучасних дослідженнях переважно акцент зроблено на кримінально-правових або криміналістичних аспектах протидії незаконному обігу лікарських засобів, тоді як питання системного вивчення детермінант цього виду злочинності, їх трансформації під впливом воєнних ризиків, гуманітарних криз та змін у фармацевтичному ринку залишаються фрагментарно висвітленими. Зокрема, потребує подальшого наукового осмислення вплив порушення логістичних ланцюгів постачання, дефіциту медикаментів, активізації гуманітарних потоків та цифровізації торгівлі лікарськими засобами на формування нових криміногенних факторів.

Недостатньо дослідженими є також сучасні тенденції розвитку цієї злочинності, зокрема її організований та транснаціональний характер, використання інтернет-платформ і цифрових каналів збуту, а також інтеграція фальсифікації лікарських засобів у ширші схеми економічної та організованої злочинності. Потребує уточнення кримінологічний портрет осіб, причетних до вчинення відповідних правопорушень, а також віктимологічні характеристики потерпілих в умовах підвищеної соціальної вразливості населення.

Окремою невирішеною проблемою є відсутність ефективної моделі запобігання обігу фальсифікованих лікарських засобів, адаптованої до умов воєнного стану. Наявні підходи не враховують повною мірою необхідність інтеграції кримінологічних, організаційних та технологічних інструментів, зокрема сучасних цифрових механізмів моніторингу та контролю за обігом лікарських засобів. Крім того, недостатньо розробленими залишаються питання міжвідомчої координації та взаємодії правоохоронних і контролюючих органів у цій сфері.

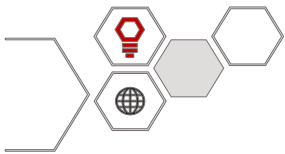

Таким чином, наявність зазначених прогалин у науковому пізнанні зумовлює необхідність проведення комплексного кримінологічного дослідження фальсифікації лікарських засобів в Україні з урахуванням сучасних умов військової агресії, що й визначає спрямованість даної статті.

Виклад основного матеріалу. Фальсифікація лікарських засобів в Україні є складним багатофакторним кримінологічним явищем, яке в умовах військової агресії зазнало істотної трансформації. У науковій літературі вона визначається як сукупність умисних протиправних дій, спрямованих на виготовлення, переміщення та реалізацію лікарських засобів, що не відповідають встановленим стандартам якості, безпеки та ефективності, а також супроводжуються введенням споживача в оману [1, с. 45]. Водночас сучасний кримінологічний підхід передбачає дослідження не лише правових ознак цього явища, але й системи його детермінант, структурних характеристик і тенденцій розвитку.

У контексті воєнного стану ключові детермінанти фальсифікації лікарських засобів набувають нової якості. Насамперед, економічні чинники пов'язані з порушенням стабільності фармацевтичного ринку, дефіцитом окремих препаратів та підвищенням їх вартості. За даними міжнародних досліджень, обіг фальсифікованих лікарських засобів має тенденцію до зростання саме в умовах криз і конфліктів, коли попит перевищує пропозицію [2; 8]. В Україні ці процеси посилюються руйнуванням інфраструктури, логістичними обмеженнями та зміною каналів постачання медикаментів.

Важливим фактором є також активізація транснаціональних кримінальних мереж, які використовують нестабільність ринку для розширення незаконної діяльності. Як зазначається у звітах міжнародних організацій, фармацевтичний сектор є привабливим для організованої злочинності через високий рівень прибутковості та відносно низький рівень

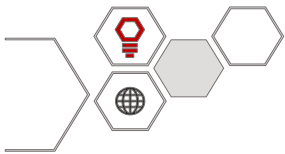
виявлення таких правопорушень [11; 9]. Це свідчить про інтеграцію фальсифікації лікарських засобів у ширші схеми економічної злочинності.

Організаційно-управлінські детермінанти проявляються у недосконалості системи державного контролю за обігом лікарських засобів. В умовах воєнного стану значно збільшився обсяг гуманітарної допомоги, що, за відсутності ефективних механізмів обліку та перевірки, створює додаткові ризики потрапляння фальсифікованої продукції на ринок [6, с. 451; 14]. Водночас недостатня координація між контролюючими та правоохоронними органами знижує ефективність протидії цьому явищу.

Суттєвою тенденцією є цифровізація каналів збуту фальсифікованих лікарських засобів. Розвиток електронної комерції та використання інтернет-платформ створюють нові можливості для незаконної реалізації продукції, що ускладнює її виявлення. Європейські дослідження підтверджують, що значна частина фальсифікованих препаратів поширюється саме через онлайн-ресурси, які часто не підлягають належному регулюванню [3; 10]. У цьому контексті важливого значення набуває впровадження систем верифікації лікарських засобів, які дозволяють відстежувати їх рух на всіх етапах обігу.

Окремої уваги потребує кримінологічна характеристика осіб, які вчиняють такі правопорушення. Дослідження свідчать, що це переважно особи, пов'язані з фармацевтичною діяльністю або логістикою, які мають відповідні професійні знання та доступ до каналів постачання [4, с. 67]. Водночас у сучасних умовах спостерігається залучення організованих злочинних груп, що використовують складні механізми маскуванню незаконної діяльності та легалізації доходів [9].

Не менш важливим є віктимологічний аспект. Потерпілими від обігу фальсифікованих лікарських засобів стають насамперед соціально вразливі групи населення, які в умовах війни мають обмежений доступ до якісної медичної допомоги [7; 15]. Це підвищує рівень суспільної небезпеки

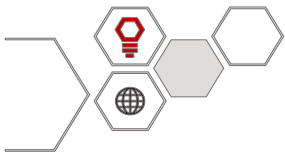
зазначеного явища та обумовлює необхідність розробки спеціальних заходів захисту таких категорій осіб.

З урахуванням викладеного доцільно сформулювати низку науково обґрунтованих пропозицій. По-перше, необхідним є створення єдиної інтегрованої системи моніторингу обігу лікарських засобів із використанням цифрових технологій та елементів аналітики великих даних [13]. По-друге, доцільно посилити кримінальну відповідальність за фальсифікацію лікарських засобів, передбачивши кваліфікуючі ознаки, пов'язані з вчиненням таких діянь в умовах воєнного стану. По-третє, важливим є розвиток міжнародного співробітництва, зокрема з інституціями ЄС та міжнародними організаціями, що дозволить підвищити ефективність виявлення транснаціональних злочинних мереж [12].

Крім того, необхідно забезпечити гармонізацію національного законодавства із європейськими стандартами у сфері контролю за лікарськими засобами, що сприятиме підвищенню ефективності протидії фальсифікації [3]. Важливим напрямом є також впровадження сучасних методів виявлення та документування злочинів, включаючи використання відкритих джерел інформації (OSINT) та аналітичних платформ [11].

Таким чином, кримінологічна характеристика фальсифікації лікарських засобів в Україні в умовах військової агресії свідчить про її складну детермінованість, високий рівень латентності та транснаціональний характер. Це зумовлює необхідність комплексного підходу до запобігання зазначеному виду злочинності, що має поєднувати правові, організаційні та технологічні інструменти.

Висновок. Проведене дослідження дозволяє дійти висновку, що фальсифікація лікарських засобів в Україні в умовах військової агресії набула ознак системного криміногенного явища, яке характеризується високим рівнем латентності, динамічністю форм прояву та інтеграцією у

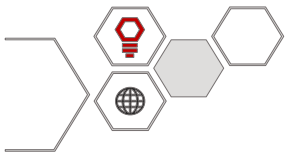

транснаціональні кримінальні практики. Встановлено, що традиційні детермінанти цього виду злочинності істотно трансформуються під впливом воєнних факторів, серед яких ключове значення мають порушення логістичних ланцюгів постачання, дефіцит медикаментів, активізація гуманітарних потоків та зниження платоспроможності населення.

Обґрунтовано, що сучасні тенденції фальсифікації лікарських засобів пов'язані з її цифровізацією, використанням інтернет-каналів збуту, а також залученням організованих злочинних груп, що значно ускладнює процес виявлення та документування відповідних кримінальних правопорушень. Водночас підвищується віктимогенність населення, насамперед соціально вразливих категорій, які в умовах воєнного стану змушені звертатися до неофіційних каналів придбання лікарських засобів.

З урахуванням результатів дослідження сформульовано такі основні напрями вдосконалення протидії фальсифікації лікарських засобів: по-перше, впровадження єдиної цифрової системи відстеження обігу лікарських засобів із використанням механізмів серіалізації та верифікації продукції; по-друге, посилення кримінальної відповідальності за відповідні правопорушення шляхом урахування умов воєнного стану як кваліфікуючої ознаки; по-третє, удосконалення міжвідомчої взаємодії правоохоронних і контролюючих органів, зокрема щодо контролю за обігом гуманітарної допомоги; по-четверте, розширення міжнародного співробітництва з метою протидії транснаціональним каналам обігу фальсифікованих лікарських засобів; по-п'яте, активне впровадження сучасних аналітичних інструментів, включаючи OSINT та аналіз великих даних.

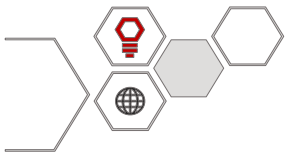
Отже, фальсифікація лікарських засобів в умовах військової агресії становить суттєву загрозу національній безпеці, системі охорони здоров'я та правам громадян. Її ефективна протидія можлива лише за умови реалізації комплексного підходу, що поєднує кримінологічні, правові та організаційно-

технологічні заходи, спрямовані на усунення детермінант цього явища та мінімізацію його негативних наслідків.

Список використаних джерел:

1. Коваленко І.А. Кримінальна відповідальність за фальсифікацію та обіг фальсифікованих лікарських засобів: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Коваленко Іван Анатолійович. Одеса, 2017. 257 с. URL: <http://hdl.handle.net/11300/7802>
2. World Health Organization. Substandard and falsified medical products. URL: <https://www.who.int/publications/i/item/WHO-MVP-EMP-SAV-2019.04>
3. European Commission. Falsified Medicines Directive (2011/62/EU). URL: <https://surl.li/jplzqa>
4. Гук О. О. Розслідування фальсифікації лікарських засобів та обігу фальсифікованих лікарських засобів : дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2016. 204 с. URL: https://elar.navs.edu.ua/bitstream/123456789/1405/1/guk_dis.pdf
5. Парфило І. В. Розслідування фальсифікації та обігу фальсифікованих лікарських засобів: проблеми взаємодії слідчого. *Сучасні проблеми криміналістики*. №20. 2019. С. 72-87. DOI: <https://doi.org/10.32353/khrife.2.2019.05>
6. Бондарєва Л.В., Гарна С.В., Дроздова О.О., Васильєва О.А., Опрошанська Т.В. Проблеми протидії фальсифікації лікарських засобів в Україні. *Сучасна фармація: історія, реалії та перспективи розвитку*. 2019. С. 342-343. URL: <https://dspace.nuph.edu.ua/bitstream/123456789/20191/1/342-343.pdf>
7. Струков В. О. Проблематика боротьби з фальсифікацією медичної продукції. *Аналітично-порівняльне правознавство*. Том 2 № 1. 2026. С. 449-459. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.01.2.71>

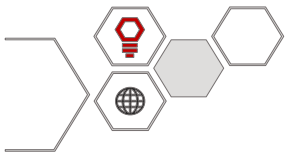

8. Illicit Trade. OECD. Trade in Counterfeit Pharmaceutical Products. OECD/European Union Intellectual Property Office 2020. URL: Trade in Counterfeit Pharmaceutical Products (EN)
9. Interpol. Pharmaceutical Crime. URL: <https://www.interpol.int/Crimes/Illicit-goods/Pharmaceutical-crime-operations>
10. European Medicines Agency. Falsified medicines. URL: <https://www.ema.europa.eu/en/human-regulatory/overview/public-health-threats/falsified-medicines>
11. UNODC. Transnational Organized Crime in the Pharmaceutical Sector. URL: <https://www.unodc.org>
12. European Directorate for the Quality of Medicines (EDQM). Counterfeit medicines. URL: <https://www.edqm.eu>
13. WHO Global Surveillance and Monitoring System for substandard and falsified medical products. URL: <https://www.who.int/publications/i/item/9789241513425>
14. European Commission. Pharmaceutical Strategy for Europe. URL: <https://health.ec.europa.eu>
15. Transparency International. Corruption and healthcare sector risks. URL: <https://www.transparency.org>

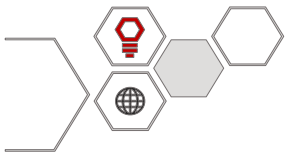
References:

1. Kovalenko I.A. Kryminalna vidpovidalnist za falsyfikatsiiu ta obih falsyfikovanykh likarskykh zasobiv: dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.08 / Kovalenko Ivan Anatoliiovych. Odesa, 2017. 257 s. URL: <http://hdl.handle.net/11300/7802>
2. World Health Organization. Substandard and falsified medical products. URL: <https://www.who.int/publications/i/item/WHO-MVP-EMP-SAV-2019.04>

3. European Commission. Falsified Medicines Directive (2011/62/EU). URL: <https://surl.li/jplzqa>
4. Huk O. O. Rozsliduvannia falsyfikatsii likarskykh zasobiv ta obihu falsyfikovanykh likarskykh zasobiv : dys. ... kand. yuryd. nauk. Kyiv, 2016. 204 s. URL: https://elar.navs.edu.ua/bitstream/123456789/1405/1/guk_dis.pdf
5. Parfylo I. V. Rozsliduvannia falsyfikatsii ta obihu falsyfikovanykh likarskykh zasobiv: problemy vzaiemodii slidchoho. Suchasni problemy kryminalistyky. №20. 2019. S. 72-87. DOI: <https://doi.org/10.32353/khrife.2.2019.05>
6. Bondarieva L.V., Harna S.V., Drozdova O.O., Vasylieva O.A., Oproshanska T.V. Problemy protydii falsyfikatsii likarskykh zasobiv v Ukraini. Suchasna farmatsiia: istoriia, realii ta perspektyvy rozvytku. 2019. S. 342-343. URL: <https://dspace.nuph.edu.ua/bitstream/123456789/20191/1/342-343.pdf>
7. Strukov V. O. Problematyka borotby z falsyfikatsiieiu medychnoi produktsii. Analitychno-porivnialne pravoznavstvo. Tom 2 № 1. 2026. S. 449-459. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.01.2.71>
8. Illicit Trade. OECD. Trade in Counterfeit Pharmaceutical Products. OECD/European Union Intellectual Property Office 2020. URL: Trade in Counterfeit Pharmaceutical Products (EN)
9. Interpol. Pharmaceutical Crime. URL: <https://www.interpol.int/Crimes/Illicit-goods/Pharmaceutical-crime-operations>
10. European Medicines Agency. Falsified medicines. URL: <https://www.ema.europa.eu/en/human-regulatory/overview/public-health-threats/falsified-medicines>
11. UNODC. Transnational Organized Crime in the Pharmaceutical Sector. URL: <https://www.unodc.org>
12. European Directorate for the Quality of Medicines (EDQM). Counterfeit medicines. URL: <https://www.edqm.eu>

13. WHO Global Surveillance and Monitoring System for substandard and falsified medical products. URL: <https://www.who.int/publications/i/item/9789241513425>
14. European Commission. Pharmaceutical Strategy for Europe. URL: <https://health.ec.europa.eu>
15. Transparency International. Corruption and healthcare sector risks. URL: <https://www.transparency.org>